

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2013/3.

Zie [www.onserfdeel.be](http://www.onserfdeel.be) of [www.onserfdeel.nl](http://www.onserfdeel.nl).

[B] **EN DAN IS ER... “KOFFIE” VAN MARC KREGTING**

Het schrijven van een boek vereist een vorm van betrekkingswaan. Personages, gebeurtenissen, omstandigheden – ze krijgen immers pas betekenis als ze samenhangen. Zo sterk als W.F. Hermans het formuleerde – “Er mag geen mus van het dak vallen zonder dat dit betekenis heeft” – hoeft het nu ook weer niet. In meer dan één roman liet ik ze op de grond kwakken zonder oorzaak of gevolg. Hoe dan ook: als schrijver werkt men met betrekkingswaan, al was het slechts om de lezer in de waan te doen verkeren dat alles met alles te maken heeft. Men kan het echter ook anders doen. Omgekeerd eigenlijk. Tegenwoordig zou men zoiets postmodern noemen. Men vlecht een draad door volstrekt diverse verhalen en verheft die draad tot thema, tot titel zelfs. Zelf deed ik dat met mijn roman *Groente* (1991), een mozaïekachtige liefdesroman die niets wezenlijks te



Illustratie A.J. Strong.

maken heeft met wat wij dagelijks eten. Prei of bloemkool komen alleen ter sprake omwille van vormassociaties (fallus, hersens).

Eenzelfde draadvlechting vinden we in Marc Kregtings “doeboek” *Koffie*. Ook hierin uiteenlopende teksten – quizvragen, gedichten, feuilletons, reportages en (vooral) essays – die zich allemaal tot koffie verhouden, maar niet zelden zijdelings. Waarom doet een schrijver dat? Omdat het leuk is om te *doen*. Het zegt natuurlijk ook iets over de opvatting die zo’n auteur heeft over de werkelijkheid. De klassieke roman waarop Hermans in zijn muscicaat doelt, is van negentiende-eeuwse herkomst, toen men nog meende dat de wereld heel is, samenhangend, beheersbaar. Van die gedachte zijn we intussen af. Tegenwoordig hangt de wereld in onze beleving van steeds fluctuerende netwerken aan elkaar. Men kan weinig méér doen dan er voor zichzelf een draad door te rijgen. Een groentedraad, een koffiedraad, noem maar op.

Als een schrijver dat doet, krijgt hij al snel de vraag: “Wat wil je eigenlijk met dat boek?” Het antwoord ligt voor de hand. “Demonstreren dat elke samenhang in de wereld een illusie is.” Geen geruststellende boodschap, maar geruststellen is ook niet de taak van literatuur in het bijzonder en kunst in het algemeen.

In deze sfeer moeten we het koffieboek van Marc

Kregting begrijpen. Hoe vaak hij ook lijkt te herhalen dat het koffie is waar de wereld om draait, de wereld draaide ook al vóór de mensheid in de zeventiende eeuw koffie ging drinken. Hoezeer we ons een wereld zonder koffie nauwelijks meer voor kunnen stellen.

Het mooie is: dit literaire procedé levert verbijsterende dwarsverbanden op, die zich vaak op de grens van humor en meligheid bewegen. De erudiete Kregting besteedt in *Koffie* veel aandacht aan romans, essays en gedichten van collega-auteurs uit heden en verleden. Mits koffie er in figureert (letterlijk of via via). Uiteraard, anders zou zijn boek wel *Thee of Bier* hebben geheten. Men moet consequent zijn, en dat is Kregting tot in de koffiebruine typografie met koffieboontjes als alineascheiding. En wat een rijke invalshoek biedt de koffie. Plotseling worden stuurman Starbuck uit Herman Melvilles roman *Moby Dick* (1851) en sportmasseur Ted Troost verwanten van elkaar, krijgt het zin te vermelden dat de echte naam van Multatuli *niet* Eduard Douwe Egberts luidt, vallen de Kabouter Piggelmee-verhalen (een geschenkuitgave van de firma Van Nelle) in literair kader, krijgt Louis Paul Boon (“Boontje”) zijn verdiende plaats, kan Alaska-politica Sarah Palin alleen al vanwege haar lidmaatschap van de Tea Party worden afgeserveerd, en kan Ulrike Meinhof figureren omdat een geestverwant tijdens verhitte

discussie “Kut. Zet jij even koffie” tegen haar zei, en zij dit zonder morren deed.

Boeken zoals Kregtings *Koffie* – bijeengehouden door een rode draad van kunstzijde – hebben noodzakelijkerwijs een springerig karakter. Buitelen en bokkensprongen, dat werk. Een vroeg voorbeeld van dit prozatype is *Tristram Shandy* (1759-1767) van de Britse auteur Laurence Sterne. Uiteraard genoemd in Kregtings *Koffie*, aangezien hoofdpersoon Tristram zijn koffie samen met melk in een pannetje opwarmt (wat volgens Kregting een doodzonde is, net als het opwarmen van spinazie). Mooie bokkensprongen? “De eigenaardige verdiensten van ’n bokkensprong”, schreef Multatuli, “ligt niet in ’t springen, maar in ’t neerkomen op alle vier. ’t Komt me voor dat Sterne wel eens ombuitelt.”

En dat zegt de grootste literaire buitelaar uit de negentiende eeuw, die in *Koffie* evenmin ontbreekt, al was het alleen maar vanwege de ondertitel van *Max Havelaar* (1860): *of de koffi-veilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij*. Ook Multatuli komt niet overal neer op alle vier – zijn kritiek is waarschijnlijk ingegeven om zijn schatplicht aan Sterne te maskeren. En Kregting? Ook die valt wel eens op zijn neus. Met name in de door de lezer in te vullen “Kortingsbonnen” die hij hier en daar paginagroot opnam. Vragen als “Ik, geweldige stoot, geheten... Wonende in/op... Te... Geboren op... Krijgt tegen inlevering van deze kortingsbon *gratis* een zelfgebreide *sok*, die de koffie beter warmhoudt dan een thermoskan”. Bij zulke grappen krijgt ik een onstuitbaar verlangen naar een straf bakkie troost, om het eens melig uit te drukken.

Nu we het over Multatuli hebben, van hem is wel wat meer in Kregtings boek geslopen dan slechts koffie. Men mag rustig zeggen dat *Koffie* helemaal geurt naar Multatuli’s werken. Ik bedoel daar niets negatiefs mee, want van navolgerschap of letterdiefstal is hier geen sprake. Kregting heeft een eigen stijl en eigen associaties. De overeenkomst ligt in kritische houding jegens tijdsverschijnselen, filosofische afstand, een zeker encyclopedisme (veel feiten en cijfers), genoemde springerigheid. Dat Kregting Multatuli in stijl niet kan evenaren, nu ja, dat lukt ook maar zeer weinigen. De stijl van Kregting is... Men moet er zich moeite voor getroosten, er zijn drempels. Wat mij betreft, is dat het voornaamste doeaspect van dit doeboek. Maar

wie langzaam wil lezen, en niet terugschrikt voor de vele abstracta die Kregting ten beste geeft (“wij besluiten tot een kleine interventie, om nog een realiteit binnen te halen”), vindt in *Koffie* een van de raarste, meest inspirerende en leukste boeken van de laatste tijd.

ATTE JONGSTRA

MARC KREGTING, *Koffie*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2013, 400 p.